

**REPARAREA PREJUDICIULUI MORAL CAUZAT PRIN
ACȚIUNILE ILICITE ALE ORGANELOR DE URMĂRIRE
PENALĂ SAU ALE INSTANȚELOR JUDECĂTOREȘTI**

Sergiu COLESNIC

CZU: 347.426:343.123

colesnic.sergiu.1@gmail.com

This article aims to present some considerations regarding the right to compensation in case of non-pecuniary damage caused by the illicit actions of criminal prosecution bodies or courts. This investigation points out the main procedural issues, presents aspects of judicial practice and highlights some legislative gaps in the legal system of the Republic of Moldova.

Dezvoltarea unei societăți, bazată pe respectul față de drepturile omului, necesită o responsabilitate și o cultură juridică avansată din partea cetățenilor, dar în primul rând din partea organelor de ocrotire a normelor de drept.

De vreme ce drepturile omului, inclusiv ale persoanei în privința căreia se exercită actul de justiție penală, au fost recunoscute prioritare, **instituția privind repararea daunei morale** este cea care contribuie în cel mai direct mod la reabilitarea juridică a drepturilor omului.

La etapa actuală, se acordă multă atenție problemei **reparării daunei morale**, fapt care necesită o studiere mai amplă, fiindcă problemele drepturilor și libertăților personalității devin cele mai importante în crearea unui stat de drept, iar statul poate fi considerat de drept doar atunci când în toate domeniile lui acționează principiul egalității părților, respectându-se drepturile, libertățile și demnitatea persoanelor.

Repararea daunei morale reprezintă instituția centrală care contribuie în cel mai direct mod la reabilitarea juridică a drepturilor omului.

Evoluția reglementărilor vizând răspunderea statului mărturisește că, inițial, această răspundere era extrem de temperată, fiind în detrimentul celor care au fost prejudiciați de stat. Și doar mai târziu au început să fie întreprinse încercări de a fixa pe cale legislativă răspunderea statului pentru prejudiciul cauzat cu prilejul înfăptuirii justiției.

Conceptul de „prejudiciu moral” este relativ nou pentru sistemul de drept al Republicii Moldova. Instituția răspunderii statului pentru

repararea prejudiciului cauzat prin erori judiciare este legiferată abia în 1994 prin normă constituțională. Astfel *Constituția, la alin.(2) art.53 prevede că „Statul răspunde patrimonial, potrivit legii, pentru prejudiciile cauzate în erorile săvârșite în procesele penale de către organele de anchetă și instanțele judecătorești ”* [1].

La 25 februarie 1998 este adoptată Legea nr. 1545 privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin acțiunile ilicite ale organelor de cercetare penală și de anchetă preliminară, ale procuraturii și ale instanțelor judecătorești [5], completează cu unele dispoziții generale cadrul normativ ce reglementează instituția răspunderii statului pentru erorile judiciare și unele prevederi ale Codului civil al RM, Codului de procedură penală al RM.

Astfel Lgea nr. 1545 [5] se identifică ca un remediu compensator național – reprezentând un act legislativ de bază care reglementează cazurile, modul și condițiile de răspundere patrimonială a statului pentru prejudiciul cauzat prin acțiunile ilicite comise în procesele penale de organele de urmărire penală, de procuratură și de instanțele judecătorești.

Prin noțiunea de prejudiciu moral se înțeleg „suferințele psihice sau fizice cauzate prin acțiuni sau omisiuni care atentează la valorile nepatrimoniale ce aparțin persoanei din momentul nașterii sau la bunurile dobândite prin lege, prin fapte ce atentează la drepturile personale nepatrimoniale”.

Conform art. 525 alin. (2) CPP RM [2] și art. 5 alin. (1) din Legea nr. 1545 [5], organul care reprezintă statul în instanța de judecată pe această categorie de cauze este **Ministerul Justiției**.

Acțiunea privind repararea prejudiciului poate fi inițiată în **termen de 3 ani** de la data apariției dreptului la repararea prejudiciului. Acest lucru fiind prevăzut atât de art. 5 alin. (2) din Legea nr. 1545 [5], de art. 525 alin. (1) CPP RM [2], cât și de art. 2038 alin. (1) CC RM [4].

De reținut că acțiunea pentru repararea prejudiciului este **scutită de plata taxei de stat**, potrivit art. 525 alin. (3) CPP RM [2] și conform art. 85 alin. (1) lit. 1) CPC [3].

În ceea ce ține de **competența instanțelor judecătorești**, este de menționat că atât legislația procesual-civilă în art. 39 alin. (7) CPC RM [3], cât și cea procesual-penală art. 525 alin. (2) CPP RM [2]

reglementează posibilitatea reclamantului de a iniția acțiunea pentru repararea prejudiciului în instanța judecătorească în a cărei rază teritorială acesta domiciliază.

În ceea ce ține de **evaluarea cuantumului daunelor** morale, putem statua că aceasta reprezintă prin excelență o chestiune de apreciere și una de fapt, din aceste motive ea rămânând un atribut exclusiv al judecătorilor.

În acest sens, invocăm prevederile **art. 11 alin. (1) din Legea nr. 1545** [5] care enumeră cu titlu limitativ criteriile pe care instanța trebuie să le ia în considerare, atunci când stabilește mărimea compensației pentru repararea prejudiciului moral, tot în acest sens ne vin cu unele completări prevederile **art. 219 alin. (4) CPP RM** [2] și **art. 2037 CC RM** [4] ce le enumeră cu titlu exemplificativ.

Problemele în domeniul justiției în ceea ce ține de repararea prejudiciului cauzat prin acțiunile ilegale ale organelor de urmărire penală și ale instanțelor judecătorești a costat statul Republica Moldova în ultimii trei ani (2017-2019) conform rapoartelor de activitate ale Ministerului Justiției 11 508 597,53 lei, astfel Ministerul Finanțelor executând doar 200 de titluri executorii din 415 cereri înregistrate în instanțele de judecată [6].

Analizând jurisprudența domeniului în discuție, putem observa o practică neuniformă în cadrul căreia hotărârile instanțelor ierarhic superioare sunt diametral opuse instanțelor de fond, ceea ce nu acționează pozitiv asupra fațetei actului de justiție. Practica judiciară confirmă faptul că judecătorii din prima instanță acordă compensații morale echitabile, dar aceste hotărâri sunt casate de către instanțele ierarhic superioare.

Pornind de la cele menționate *supra* în legătură cu natura daunelor morale, trebuie de statuat că acestea, în principiu, nu se concretizează într-o situație de fapt, ci rămân la nivelul trăirilor psihice, iar aprecierea acestora, chiar atunci când existența lor este vădită, de regulă, nu se poate face prin folosirea unor criterii obiective, prejudiciul moral fiind alogen realităților materiale și întinderea lui nu poate fi stabilită decât prin aprecieri, desigur nicidecum arbitrare și nu prin ghidarea de criterii precise, ci doar pe baza unor aprecieri subiective în care rolul decisiv îl are posibilitatea de direcționare a instanței în cunoașterea

sufletului uman și a reacțiilor sale. Deci, nu punem la îndoială necesitatea acestei instituții de drept. Trebuie însă să recunoaștem că satisfacția morală este un drept susceptibil în mod deosebit de abuz.

Referinte:

1. Constituția Republicii Moldova din 27.08.1994. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.78 din 29.03.2016.
2. Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122 din 14.03.2003 cu modificările ulterioare. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 248-251 din 05.11.2013, data intrării în vigoare: 12.06.2003.
3. Codul de procedură civilă al Republicii Moldova nr. 225 din 30.05.2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 130-134 din 21.06.2013.
4. Codul civil al Republicii Moldova nr. 1107 din 06.06.2002, Publicat: 22-06-2002 în *Monitorul Oficial* nr. 82-86. Republicat în *Monitorul Oficial*, nr.66-75 din 01.03.2019.
5. Lege nr. 1545 din 25-02-1998 privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin acțiunile ilicite ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii și ale instanțelor judecătorești, publicat la 04-06-1998 în *Monitorul Oficial*, nr. 50-51, versiune în vigoare din 25.10.2013, în baza modificărilor prin LP222 din 27.09.13, MO238-242/25.10.13.
6. http://www.justice.gov.md/public/files/directia_analiza_monitorizare_si_evaluare_a_politicilor/Raport_de_activitate_al_Ministerului_Justiiei_pentru_anul_2017.pdf
http://www.justice.gov.md/public/files/directia_analiza_monitorizare_si_evaluare_a_politicilor/Raport_de_activitate_al_Ministerului_Justiiei_pentru_anul_2018.pdf
http://www.justice.gov.md/public/files/directia_analiza_monitorizare_si_evaluare_a_politicilor/Raport_de_activitate_pentru_anul_2019.pdf

Recomandat

Tatiana VIZDOAGĂ, dr., conf. univ.